

IV. SPRAWOZDANIA I INFORMACJE

REGIONALNA KONFERENCJA KATEDR TEORII I FILOZOFII PRAWA

Pobierowo, 17 - 19.02.2000 r.

W dniach 17 - 19 lutego 2000 r. odbyła się w Pobierowie regionalna konferencja Katedr Teorii i Filozofii prawa pt. „System prawny a galezie prawa”. W konferencji zorganizowanej przez Katedrę Teorii Państwa i Prawa Uniwersytetu Szczecińskiego, oprócz organizatorów, uczestniczyli pracownicy naukowcy Katedr: Teorii i Filozofii Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego, Teorii Państwa i Prawa Uniwersytetu im. A. Mickiewicza oraz Zakładu Teorii Państwa i Prawa Uniwersytetu Gdańskiego. Przedstawiono 11 referatów. Ogólne sformułowanie tematu konferencji pozwoliło uczestnikom przedstawić wyniki swoich badań naukowych, a wymiana poglądów uwypukliła wielostronne zależności między zdawaloby się odległymi polami zainteresowań badawczych.

Problemy systemu prawnego jako systemu pionowego, tj. hierarchicznie uporządkowanego i podlegającego zmianom, omawiane były w aspektach: budowy systemu organów prawodawczych (dr Krzysztof Łokuciejewski – UG, *Współczesne reformy władztwa publicznego*), derogacji przepisów prawnych (prof. Sławomira Wronkowska – UAM, *Zagadnienia teorii wad czynności prawodawczych*) oraz wybranych zasad ukształtowania systemu prawnego (dr Janusz Guś – UG, *Kilka refleksji nt. zasady ignorantia iuris nocet*).

W pierwszym wystąpieniu poruszono zagadnienie relacji pomiędzy sferą doktryn politycznych a sferą praktyki politycznej. Na podstawie dwu modelowych podejść do reformy współczesnego państwa: koncepcji państwa neoliberalnego oraz koncepcji państwa orientacji społecznych, zastanawiano się nad konsekwencjami przekształceń organizacji państwowych dla rzeczywistości społecznej: odnośnie sfery możliwości działania jednostki, jej pozycji w grupie społecznej, sfery ochrony realizacji określonych ram interesów zbiorowych, jak i jednostkowych w społeczeństwie, a także relacji jednostka – obywatel – państwo w kontekście omawianych przekształceń (prof. Stanisław Czepita) i pozycji państwa na tle wzrastającej roli organizacji regionalnych (prof. Stanisław Kaźmierczyk).

Problemy derogacji przepisów prawnych rozważano na tle orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 grudnia br. dotyczącego niezgodności z konstytucją przepisów nowelizujących. W wystąpieniu prof. S. Wronkowskiej zarysowały się trzy główne problemy, będące inspiracją do dyskusji: a) czy TK przysługują kompetencje do rozpatrywania zgodności z konstytucją przepisów nowelizujących, b) czy niezgodna w swej treści z konstytucją ustawa może być poprawna od strony proceduralno-formalnej, c) czy nowelizacja jest aktem złożonym czy jednolitym. Część dyskutantów uważała, że „nowelizacja” jest czynnością za pomocą słów, które służą do dokonania aktu prawotwórczego. Badaniu zgodności z konstytucją podlega wytwór tego aktu w postaci przepisu, w tym przypadku przepis znówelizowany, a nie przepis nowelizujący (prof. S. Czepita, prof. Maciej Zieliński). Wyrażono pogląd, iż za poprawnością postępowania TK w tej sprawie przemawia brak przepisu ustawowego, zakazującego TK rozpatrywania zgodności z konstytucją przepisu nowelizującego (dr Artur Kozak). Podniesiono, że wniosek o zbadanie zgodności z konstytucją objąć powinien zarówno przepis znówelizowany jak i przepis nowelizujący (w zakresie ustanowienia nowego przepisu) (dr Marzena Kordela). Uznano, że ustawa odpowiadająca wymaganiom proceduralnym, może okazać się ze względu na treść niezgodna z konstytucją (dr A. Kozak). Większość dyskutantów była zgodna, że nowelizacja jest aktem złożonym (uchylającym dotychczasową i ustawiającą nową normę), a także, że następstwem stwierdzenia niezgodności z konstytucją przepisu nowelizującego jest tylko utrata mocy obowiązującej przez ten przepis. Nie powoduje to przywrócenia obowiązującego przepisu sprzed nowelizacji, gdyż orzeczenie o niezgodności z konstytucją nie dotyczy czynności znówelizowania, która nie była poddana tej kwalifikacji (prof. S. Czepita, prof. S. Kaźmierczyk, dr Jarosław Mikołajewicz, dr J. Niesiołowski, prof. M. Zieliński). Prezentowano również pogląd odmienny (dr A. Kozak).

Dr J. Guść przedstawił problemy związane z funkcjonowaniem zasady *ignorantia iuris nocet* we współczesnych systemach prawnych. Rozważano głównie problem niemożliwości zapoznania się przez obywatela z treścią aktów prawnych, co naraża go na dolegliwości oraz pozbawia możliwości uzyskania pewnych korzystnych dla niego sytuacji prawnych, a w kontekście tzw. prawa operatywnego na trudności i koszty związane z dotarciem do orzeczeń sądowych (dr J. Mikołajewicz, mgr A. Munczewski). Sytuacja lawinowego przyrostu prawa wymaga, w odczuciu referenta, zastanowienia się nad mechanizmami ograniczającymi to zjawisko albo nad zmianą treści omawianej zasady. Podkreślono, że zasada *ignorantia iuris nocet* dotyczy nie tylko znajomości przez obywatela przepisów prawnych ale i reguł interpretacyjnych, z uwzględnieniem tych reguł jakimi posługują się organy stosujące prawo (prof. M. Zieliński).

Ponieważ fundamentalne zmiany polskiego systemu prawnego, zwłaszcza uchwalenie konstytucji, znalazły odzwierciedlenie w środkach masowego przekazu, niezmiernie interesującym, a dotychczas nie dostrzeganym problemem okazały się przekształcenia języków okołoprawnych (mgr Agnieszka Choduń – US, *Język dyskusji medialnej nad tworzeniem prawa*). W referacie, którego współautorem w wersji pisemnej jest prof. M. Zieliński, przedstawiono charakterystykę języka, w jakim toczyły się na łamach prasy dyskusje nad procesem tworzenia istotnych dla systemu prawnego aktów prawnych. Zwrócono uwagę na niejednorodność języka, jakim posługują się mówiący o procesie tworzenia prawa. Przejawia się to zwłaszcza w słownictwie (fachowym i argumentacyjnym) oraz frazeologii. W dyskusji zastanawiano się nad pozycją omawianego w referacie języka wśród języków prawnych i prawniczych (prof. S. Kaźmierczyk). Podniesiono również kwestie: roli edukacyjnej charakteryzowanego języka (dr M. Kordela), a także odpowiedzialności za słowo, kultury i świadomości w posługiwaniu się językiem wówczas, gdy mówi się o prawie (prof. S. Wronkowska).

Ujęciu systemu prawnego już nie jako systemu aktów organów państwa czy systemu przepisów prawnych, lecz jako systemu norm prawnych poświęcone były referaty dotyczące problematyki wykładni (dr Marek Smolak – UAM, *Zagadnienia polityzacji wykładni prawa* oraz mgr Andrzej Munczewski – US, *Wykładnia systemowa w praktyce orzeczniczej Sądu Najwyższego*). W pierwszym referacie przedstawiono problematykę uzależnienia decyzji interpretacyjnych od aktualnej polityki państwa. W szczególności poruszono kwestie: a) politycznej roli wykładni prawa jako instrumentu polityki państwa, wyrażonej przez określone koncepcje prawa, b) potrzeby przeprowadzenia badań nad polityzacją wykładni prawa w kontekście polityzacji osób stosujących prawo. W dyskusji zastanawiano się, czy polityzacja jest trwałym elementem kultury prawa (dr Robert Piszko), czy elementy zmieniającej się polityki państwa wpływają na rezultat wykładni (prof. M. Zieliński), a także, czy w związku z upolitycznieniem wykładni prawa istnieje jakaś sfera jego autonomii (dr Włodzimierz Gromski).

W drugim z referatów wskazano jak w praktyce orzeczniczej Sądu Najwyższego stosowana jest wykładnia systemowa. Zwrócono uwagę na dwa sposoby rozumienia tego terminu przez SN. W pierwszym przypadku, przejawem wykładni systemowej jest odwołanie się do systematyki aktu prawodawczego (adekwatną nazwą byłaby tu nazwa „wykładnia systematyczna”). W drugim przypadku mówi się o wykładni systemowej, gdy dyrektywy wykładni są stosowane aby uczynić zadość postulatowi spójności systemu prawa. Zauważono, że w pierwszym znaczeniu wykładnia systemowa jest w istocie typem wykładni językowej, natomiast w drugim może być postrzegana jako przejaw wykładni funkcjonalnej. W dyskusji poruszane były głównie zagadnienia terminologii, jaką stosuje SN na określenie reguł, jakimi posługuje się w procesie wykładni (prof. S. Kaźmierczyk, dr A. Kozak).

Istotnym wątkiem obrad było podkreślenie, że państwowe systemy prawne powinny być współcześnie postrzegane jako elementy struktur normatywnych o charakterze ponadpaństwowym (mgr Wioletta Jedlecka – UWr, *Dyrektywy Unii Europejskiej a prawo wewnętrzne w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości*, mgr Joanna Helios – UWr, *Pojmowanie wykładni prawa europejskiego w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości*).

W pierwszym referacie omówiona została problematyka miejsca dyrektyw Unii Europejskiej w systemie źródeł wtórnego prawa europejskiego, a w szczególności: a) relacje dyrektyw do innych źródeł pochodnego prawa wspólnotowego, b) pojęcie dyrektyw, wybór form i metod ich realizacji przez państwa członkowskie, c) stanowienie i realizacja dyrektyw przez państwa członkowskie, ich skuteczność, oraz d) zagadnienie nadrzędności prawa europejskiego wobec prawa wewnętrznego państw członkowskich. Zainteresowanie dyskutantów wzbudziła zwłaszcza kwestia miejsca dyre-

któw w świetle podziału prawa na *soft law* i *hard law* (prof. Zbigniew Pulka), ich konstrukcja (dr R. Piszko) oraz to, jaką koncepcję prawa zakładają dyrektywy (prof. S. Czepita).

Poruszone w drugim z referatów zagadnienia: a) skarg pośrednich sądów i trybunałów państw członkowskich dotyczących postępowania prejudycjalnego, b) koncepcji *acte clair* w wykładni prawa europejskiego oraz krytyki tejże koncepcji w świetle klaryfikacyjnej koncepcji wykładni, c) problematyki precedensu w odniesieniu do orzeczeń prejudycjalnych, d) klasyfikacji wykładni prawa europejskiego w oparciu o wybrane kryteria, wywołały ożywioną dyskusję wśród uczestników obrad. Szczególnie interesowano się tym, czy wykładnia prawa europejskiego odbiega zasadniczo od wykładni prawa krajowego pod względem roli orzecznictwa w procesie wykładni (prof. Z. Pulka), czy prawu europejskiemu znane jest pojęcie racjonalnego prawodawcy (dr M. Kordela), jaki jest związek pomiędzy językiem, jakim pisane są teksty prawa europejskiego a regułami wykładni tego prawa (prof. S. Wronkowska), oraz na jakiej koncepcji wykładni opiera się wykładnia prawa europejskiego (prof. S. Czepita).

Analiza systemu prawnego w aspekcie struktury hierarchicznej uzupełniona była referatami podejmującymi funkcjonalną charakterystykę instytucji prawnych, z uwzględnieniem odmienności poszczególnych gałęzi prawa (dr Jarosław Niesiołowski – UG, *Nagrody w prawie*, mgr Jacek Kaczor – UW, *Czynności prawne upoważniające – problematyka badawcza*, dr Paweł Sut – UG, *Ochrona prywatności a prawo do informacji*).

W pierwszym referacie jak i podczas dyskusji, zastanawiano się nad sposobem rozumienia nagrody w prawie. Rozważano, czy przez nagrodę w prawie można rozumieć tylko gratyfikację czy również uniknięcie kary (prof. Z. Pulka), a także czy można objąć terminem „nagroda w prawie” każdą modyfikację sytuacji prawnej na bardziej korzystną (prof. S. Czepita). Krytycznie odniesiono się do propozycji referenta objęcia ulg przewidzianych przez prawo pojęciem nagrody (dr A. Bator, prof. S. Kaźmierczyk). Zastanawiano się nad relacjami „nagroda” a „uprawnienie” (dr M. Kordela) oraz „nagroda” a „przywilej” (prof. S. Czepita). Nie wszyscy zgodzili się z tezą referatu, że nagroda w prawie może być takim elementem, który zmieni spojrzenie na prawo. Zauważono, iż zamiast wprowadzać nowy byt językowy, można omawiany problem rozwiązać posługując się pojęciem kompetencji (dr A. Bator). Kompetencją szczególnego rodzaju byłaby kompetencja do tego, by gratyfikować (prof. S. Czepita). Zastanawiano się za co w ogóle mogłaby być nagroda w prawie (dr J. Mikołajewicz, prof. S. Wronkowska).

W drugim z referatów wskazano na kwestie doniosłości teoretycznej czynności prawnych upoważniających, jako podstawowego pozaformalnego kryterium jego przydatności dla systematyki, wykładni i stosowania prawa (rozstrzygania problemów walidacyjnych i interpretacyjnych). Podkreślono, że podjęta w referacie problematyka jest ważna w aspekcie badań prof. Z. Ziemińskiego, zwłaszcza jego koncepcji czynności konwencjonalnych (prof. S. Czepita). Zauważono, że czynności prawne upoważniające nie idą w parze z normami upoważniającymi (prof. M. Zieliński).

Poruszony w trzecim z tej grupy referatów problem konfliktu pomiędzy prawem do prywatności, rozumianej jako swoistego rodzaju dobro osobiste a prawem do informacji, spowodował uczestników obrad do dyskusji nad bardziej ogólnym zagadnieniem relacji wolności wypowiedzi do wolności spotykania się z jakimiś wypowiedziami (prof. S. Czepita, prof. M. Zieliński). Zastanawiano się też nad relacjami między prywatnością a godnością na gruncie prawa (dr R. Piszko, prof. M. Zieliński). Zwrócono uwagę na różnice między teoretycznoprawnym a dogmatycznymi podejściami do zagadnienia prywatności (prof. M. Zieliński). Rozważano możliwość sporządzenia katalogu zachowań się naruszających prywatność (prof. S. Kaźmierczyk, prof. M. Zieliński). Poruszono problem terminologii związanej z omawianym zagadnieniem: definicji „prywatności” (dr M. Kordela) i „granic prywatności” (prof. S. Czepita), a także adekwatności, w odniesieniu do poruszanej problematyki, posługiwania się terminem „prawo do prywatności” podczas, gdy mowa o prawie do ochrony prywatności (prof. S. Wronkowska).

Spotkanie naukowe w Pobierowie było okazją do przedyskutowania w szerszym gronie interesujących problemów teoretycznoprawnych. Stanowiło także, szczególnie dla młodych pracowników naukowych, możliwość zaprezentowania i podzielenia się przemyśleniami związanymi z prowadzonymi badaniami.